

DOI: 10.15276/EJ.03.2022.1
 DOI: 10.5281/zenodo.7465387
 UDC: 338.43.02
 JEL: Q12, Q18, D31

АКТИВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В ЄС ТА УКРАЇНІ

ACTIVATION OF STATE FINANCIAL SUPPORT FOR FARMERS AS A CONDITION FOR ENSURING FOOD SECURITY IN THE EU AND UKRAINE

Svitlana V. Andros, DEcon, Associate Professor
 National Scientific Center "Institute of Agrarian Economy"
 National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
 ORCID: 0000-0001-5561-901X
 Email: andros.sv@ukr.net

Vasyl H. Gerasymchuk, DEcon, Associate Professor
 National Technical University of Ukraine
 "Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine
 ORCID: 0000-0001-9357-8925
 Email: gerasymchuk.vh@gmail.com

Received 01.07.2022

Андрос С.В., Герасимчук В.Г. Активізація державної фінансової підтримки фермерських господарств як умова забезпечення продовольчої безпеки в ЄС та Україні. Науково-методична стаття.

Обґрунтовується необхідність збільшення державного фінансування фермерських господарств задля забезпечення продовольчої безпеки країни. Охарактеризовано ключову роль фермерських господарств у забезпеченні функціонування внутрішніх та міжнародних ланцюжків постачання продовольства. Показано наслідки впливу військової агресії Росії проти України на аграрний ринок ЄС. Розкрито теоретичні аспекти розробки системи заходів підтримки доходів фермерських господарств щодо забезпечення економічного зростання ЄС. Розглянуто розміри та умови прямої допомоги держави фермерам у рамках Єдиної сільськогосподарської політики (CAP) для забезпечення продовольчої безпеки. Визначено основні напрямки активізації фінансування сільськогосподарських підприємств ЄС. Проаналізовано практику реалізації CAP в ЄС. Розроблено методологічні положення щодо формування механізму державної підтримки фермерських господарств, які будуть основою для прийняття рішень про розподіл фінансування.

Ключові слова: Європейський Союз, Єдина сільськогосподарська політика, фермерство, державна підтримка, продовольча безпека

Andros S.V., Gerasymchuk V.H. Activation of state financial support for farmers as a condition for ensuring food security in the EU and Ukraine. Scientific and methodical article.

The necessity of increasing state financing of farms to ensure the food security of the country is substantiated. The key role of farms in ensuring the functioning of domestic and international food supply chains is characterized. The consequences of the influence of Russia's military aggression against Ukraine on the EU agricultural market are shown. The theoretical aspects of the development of a system of measures to support the income of farms to ensure the economic growth of the EU are disclosed. The sizes and conditions of direct state assistance to farmers under the CAP to ensure food security are considered. The main directions for enhancing the financing of agricultural enterprises in the EU have been determined. The practice of implementing the Common Agricultural Policy in the EU is analyzed. Methodological provisions have been developed for the formation of a mechanism for state support of farms, which will be the basis for making decisions on the distribution of funding.

Keywords: European Union, Common Agricultural Policy, farming, state support, food security

Забезпечення продовольчої безпеки багато в чому визначає стійкість усієї економічної системи в цілому. Неспровоковане вторгнення Росії в Україну, стрибок цін на сировинні товари та пандемія Covid-19 створили загрозу продовольчій безпеці. Війна і пандемія відобразилися на всій продовольчій системі і оголили її крихкість. Закриття кордонів, торгові обмеження та карантинні заходи позбавляють фермерів доступу до ринків, у тому числі для купівлі ресурсів, що вводяться, та продажу власної продукції, а сільськогосподарських працівників – можливості збирати врожай. У результаті порушується функціонування внутрішніх та міжнародних ланцюжків поставок продовольства та обмежується доступ до здорової, безпечної та різноманітної їжі. Продовольча проблема додатково зростає у зв'язку з несприятливими природно-кліматичними явищами, що складаються у світі (скорочення водних ресурсів, погіршення екології, зміна клімату, температурного режиму і негативний вплив їх на стан фермерського господарства, його характеристики).

Вирішення проблеми продовольчої безпеки в ЄС та Україні пов'язане з ефективним розвитком фермерського господарства, зростанням випуску сільськогосподарської продукції, підвищенням її якості. Водночас стан українського фермерського господарства оцінюється як вкрай нестійкий. Воно має велику

міру зношеності основних фондів, наявність значної частки збиткових господарств. Високий рівень витрат сільгоспвиробників потребує значних коштів на проведення агроекологічних заходів. Якщо в країнах ЄС механізми підтримки постійно якісно оновлюються, розвиваються, то в Україні якісні параметри державної підтримки галузі змінюються повільно та непослідовно, за відсутності комплексного підходу, і можуть класифікуватися скоріше як заходи «фактичного реагування» на економічну ситуацію, що склалася, а не як інструмент формування цієї ситуації. Державна фінансова підтримка фермерів ґрунтується, головним чином, на наданні дотацій та компенсацій витрат. Водночас проблему державної підтримки фермерів доцільно розглядати як умову розвитку фермерського господарства та забезпечення продовольчої безпеки, що визначає актуальність та своєчасність статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

В останні роки проблемам державної фінансової підтримки сільського господарства приділяється багато уваги. Теорія, методологія та практика формування та розвитку інструментів державної підтримки аграрного сектору в процесі реалізації аграрної політики в країнах світу є предметом пильного та перманентного вивчення Дж. Брукс (Brooks, 2014). [1]. Питання розвитку ринкових відносин в аграрному секторі економіки, регулювання продовольчого ринку, забезпечення економічної та продовольчої безпеки досліджували В. Зарнт, А. Міссельхорн та ін. (Zahrnt, 2011; Misselhorn et al., 2012). [2, 3]. Досить докладно вивчений європейський досвід фінансової підтримки сільського господарства Дж. Кірван та ін. (Kirwan et al., 2017). [4]. Питання аналізу стану основних факторів виробництва, формування та функціонування економічного механізму у сільському господарстві у період ринкових реформ в Україні на мікро та макрорівнях, з позиції оптимального поєднання ринкового середовища та державного регулювання, розглядалося Ю. Лупенко та ін. [5].

Теоретичне опрацювання засад державного регулювання економіки, у тому числі питання про особливості реалізації державної аграрної політики, міститься в працях К. Аровуорі та Т. Юр'єля (Arovuori and Yrjölä, 2015) [6]. Аналіз зарубіжного досвіду державної підтримки АПК, специфіки реалізації та принципів здійснення державної аграрної політики у ЄС, розглянуто у роботі Л. О. Фреско і К.Дж. Поппе (Fresco and Poppe, 2016) [7]. З огляду зазначеного, впливає основна гіпотеза дослідження, що полягає у можливості використання європейського досвіду щодо активізації державної фінансової підтримки фермерських господарств як умови забезпечення продовольчої безпеки в Україні, що відповідає нинішньому етапу реформування економіки українського села, особливостям взаємовідносин господарюючих суб'єктів АПК та рівню соціально-економічних змін у повоєнних умовах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на актуальність та важливість окресленої проблеми, їй, все ж таки, приділяється недостатньо уваги як у теоретичних дослідженнях, так і в процесі практичного реформування економіки. Спостерігається неоднозначність позиції Дж.Дж.Л. Кандел і Р. Бісбрук (Candel and Biesbroek, 2018) щодо ролі продовольчої безпеки у процесі суспільного відтворення, розбіжності в оцінці методів її досягнення [8]. Оцінюючі позитивний внесок К. Розін, Г.Е. Бріман та ін. (Rosin, 2013; Breeman et al., 2016) у вирішення даної проблеми, необхідно зазначити, що праці вказаних вище дослідників охоплюють лише окремі питання щодо вдосконалення механізму державної підтримки фермерських господарств [9, 10]. Проте вони не розглядають повний комплекс державних заходів та не пов'язують їх із вирішенням конкретних проблем продовольчої безпеки. На законодавчому рівні також не сформовано єдиної концепції української аграрної політики з виділенням її пріоритетних напрямів, у поєднанні з розробкою ефективних механізмів державної фінансової підтримки фермерських господарств. Тому глибину наукового опрацювання даних питань з погляду системного підходу щодо активізації державної фінансової підтримки фермерських господарств як умови забезпечення продовольчої безпеки в ЄС та Україні слід визнати недостатньою.

Метою статті є обґрунтування об'єктивних тенденцій активізації державної фінансової підтримки фермерських господарств як умови забезпечення продовольчої безпеки в ЄС та Україні.

Методологічне обґрунтування. У статті були використані різні методи, прийоми та способи економічних досліджень: економіко-статистичний – при дослідженні залежності розвитку фермерського господарства від рівня та форм підтримки, та визначення взаємозв'язку між кінцевими результатами діяльності фермерів, що знаходяться у різних природно-економічних умовах, та рівнем прямих виплат; порівняльний аналіз – при зіставленні основних видів фінансової підтримки фермерських господарств; розрахунково-конструктивний – при обґрунтуванні доцільності та ефективності запропонованих схем прямих виплат фермерам у контексті результативності вживаних CAP заходів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для будь-якого суспільства важливим завданням є розвиток фермерських господарств, його агропродовольчого сектору, що забезпечує населення необхідною кількістю продовольства. Продовольча безпека є одним із найбільш важливих складових економічної безпеки країни. Для України ця проблема є назрілою. Наслідки військової агресії Росії проти України позначаються на міжнародних товарних ринках і становлять серйозну загрозу продовольчій безпеці. Світові ціни на сільськогосподарську продукцію зросли на 30% від початку вторгнення [11]. Погодні умови в ЄС створюють додаткові

проблеми для нового врожаю. Крім того, спалахи хвороб тварин та високі ціни на корми також негативно впливають на тваринництво в ЄС. Виробництво яловичини в ЄС скоротилося на 0,5% у 2022 році, незважаючи на високі ціни через структурну перебудову в м'ясному та молочному секторах.

Продовольча безпека в Україні викликає серйозне занепокоєння, особливо через навмисний напад російських військ на місця зберігання продуктів харчування. Крім того, країни, які значною мірою залежать від імпорту зернових з України та Росії (в основному в Північній Африці та на Близькому Сході), наражаються на підвищений ризик відсутності продовольчої безпеки через збої у ланцюжку поставок. Очікується, що загальна наявність зернових у ЄС у сезоні 2022-2023 рр. буде майже такою самою, як і у попередньому сезоні (357,4 млн. т при 358,1 млн. т). Це є результатом високого рівня запасів та компенсує зниження виробництва, яке, за прогнозами експертів, досягне 286,4 млн. т (-2,5% у річному обчисленні) [11]. Це падіння виробництва пов'язане зі спекотною та сухою весною у ключових районах ЄС, які виробляють зернові, і воно може знизитися ще більше, якщо поточні несприятливі погодні умови (посуха) збережуться. Рівень доступності у поєднанні з нижчим імпортом дозволить збільшити чистий експорт зернових до 33,5 млн. т.

У 2021 році у молочному секторі ЄС також відбулися зміни. Сезонна тенденція, що історично спостерігається у цінах на сире молоко в ЄС, не матеріалізувалася, і ціни зростали протягом усього року. Незважаючи на зростання цін, постачання молока до ЄС скоротилося на 0,4% уперше з 2009 року. Зростання витрат уповільнило зростання надоїв (1,2%) і призвело до скорочення молочного поголів'я (-1,5%) [11]. Ціни на молочні продукти в ЄС знаходяться на рекордному рівні. У той час як ціни на сухе знежирене молоко та сухе незбиране молоко залишаються відносно стабільними, а ціни на сироватку дещо знижуються, ціни на інші види продовжують зростати. Це призвело до того, що ціни на сире молоко у ЄС досягли рекордно високого рівня. Незважаючи на це, маржа фермерів залишається низькою через вищі витрати на виробництво. Сухі та теплі погодні умови навесні вплинули на якість трави та доступність інших компонентів кормового раціону, що може призвести до того, що зростання надоїв у 2022 році буде нижчим, ніж очікувалося. Це, поряд із меншим молочним стадом (-1%), у сукупності призведе до очікуваного зниження постачання молока до ЄС на 0,6% у 2022 році [11]. Нижча якість трави і менше використання кормів також знизить вміст жиру та білка в молоці, що знижує доступність сухих речовин молока для подальшої переробки.

Вторгнення Росії в Україну також має макроекономічні наслідки і посилює проблеми, що існували раніше для економічного зростання ЄС. За даними Європейського центрального банку (ЄЦБ), відновлення ВВП євросони до рівня 2019 року очікується не раніше 2024 року, якщо вторгнення продовжиться у 2023 році. За прогнозом Європейської комісії (Єврокомісії) інфляція в ЄС досягла історичного максимуму (6,8%) 2022 року. Стійкі несприятливі ризики призвели до того, що ЄЦБ переглянув прогноз зростання реального ВВП зони євро на 2022 рік до 2,8% у базовому сценарії та -1,7% у песимістичному сценарії [11].

Єврокомісія координує реагування на кризи, що впливають або загрожують вплинути на забезпечення продовольством та продовольчу безпеку в ЄС та в усьому світі. Єврокомісія вживає заходів для підготовки та реагування на потенційні загрози глобальним постачанням продуктів харчування та продовольчої безпеки. Так, 23 березня 2022 року Єврокомісія опублікувала Комюніке, в якому викладено низку заходів, які вживаються для забезпечення глобальної продовольчої безпеки та підтримки фермерів та споживачів ЄС, які постраждали від військової агресії Росії проти України. Єврокомісія надає підтримку Україні у розробці стратегії продовольчої безпеки для забезпечення успішного надходження на ферми зернових, насіння та добрив, а також забезпечує утримання транспортних та складських потужностей в Україні. Для забезпечення доступу до основних товарів та допомоги у захисті населення передбачена реалізація Програми екстреної підтримки ЄС на суму 330 млн. євро. Єврокомісією також передбачено виділення 2,5 млрд. євро гуманітарної допомоги Україні для міжнародного співробітництва в цілях забезпечення харчування на 2021-2024 роки [12]. Крім того, Єврокомісія виступає проти експортних обмежень та заборон на експорт, оскільки відкриті та добре функціонуючі глобальні ланцюжки поставок та логістика необхідні для глобальної продовольчої безпеки.

Для підтримки фермерів ЄС Єврокомісією передбачено розподіл 500 млн. євро у вигляді національних асигнувань для прямої підтримки фермерів, які найбільше постраждали від більш високих витрат на ресурси та закриття експортних ринків. Крім того, країни ЄС можуть доповнити цю підтримку до 200% національними фондами [12]. Для вирішення проблем з грошовими потоками, з якими стикаються фермери, країнам ЄС надається дозвіл заздалегідь виплачувати підвищені рівні прямих платежів у рамках Єдиної сільськогосподарської політики (САР). Передбачено запровадження заходів ринкової безпеки для підтримки свинарського сектору у зв'язку з особливо складною ситуацією, в якій він опинився. Визначено також надання виняткових та тимчасових відступів, що дозволяють вирощувати сільськогосподарські культури на землях, відведених у межах ЄС, за збереження повних платежів за озеленення для фермерів. Щоб зменшити тиск ринку кормів передбачено надання особливих гнучких можливостей для імпорту вимог до кормів для тварин.

Єдина сільськогосподарська політика – це сфера, в якій компетенція розділена між ЄС та державами-членами ЄС. САР спрямована: підвищувати продуктивність сільського господарства, сприяючи технічному прогресу та забезпечуючи оптимальне використання факторів виробництва, зокрема праці;

забезпечити справедливий рівень життя для фермерів; стабілізувати ринки; забезпечити наявність витратних матеріалів; забезпечити розумні ціни споживачам [13].

Спільно з Європейським сільськогосподарським гарантійним фондом (EAGF) CAP допомагає фермерам ЄС забезпечувати надійне постачання безпечних, здорових та доступних продуктів харчування, фінансово підтримуючи фермерів. Вона також фінансує заходи щодо підтримки та стабілізації сільськогосподарських ринків. Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських районів (EAFRD) фінансує програми розвитку сільських районів держав-членів.

У Регламенті (ЄС) № 1307/2013 викладено правила прямих платежів, які здійснюються для підтримки фермерів у рамках CAP ЄС [14]. Ці платежі здійснюються в повному обсязі за умови, що фермери дотримуються основних стандартів, що стосуються навколишнього середовища, зміни клімату, здорового сільськогосподарського та екологічного стану землі, здоров'я населення, здоров'я тварин, здоров'я рослин та благополуччя тварин, що відоме як перехресна відповідність. Правила перехресної відповідності викладені у Регламенті (ЄС) № 1306/2013 [15].

Прямі виплати фермерам здійснюються через схеми підтримки кожної країни ЄС. Країни ЄС повинні виділяти певну частку свого фінансування CAP на схеми обов'язкової підтримки.

Стандартні погектарні платежі – щоб розподіляти підтримку більш справедливо, всі країни ЄС з 2015 року перейшли до єдиної сплати за гектар («базова оплата для фермерів»).

Зелений платіж за гектар надається фермерам за дотримання методів, корисних для клімату та довкілля (30% від асигнувань національного фінансування).

Молодому фермеру оплата за гектар. Для фермерів не старше 40 років, які вперше створюють свою ферму в якості керівника ферми, до 5 років до звернення за підтримкою; цей платіж доступний терміном до 5 років [16].

Відомі кілька додаткових схем підтримки. Країни ЄС можуть вибрати: а) підтримувати дрібніші ферми, сплачуючи більшу суму за перші гектари («перерозподільчий платіж»); б) надати доплати за ділянки із природними обмеженнями; в) надавати обмежені суми підтримки, пов'язаної з виробництвом («комбінована підтримка» – виплати, прив'язані до конкретних культур або видів худоби) для допомоги сільськогосподарським секторам у своїй країні, які перебувають у скрутному становищі; г) пропонують спрощену схему для дрібних фермерів – річний платіж до 1250 євро [16].

З 1 січня 2018 року набули чинності нові правила, які містяться в Регламенті (ЄС) 2017/2393 [17] про внесення поправок, які включають нижче зазначене. Прямую підтримку можуть отримати лише активні фермери (маються на увазі ті, чия сільськогосподарська діяльність незначна). Однак у деяких країнах ЄС адміністрація стала надто обтяжливою. Зокрема, заявники, які управляли аеропортами, залізничними коліями, гідротехнічними спорудами, службами нерухоності та постійними спортивними та рекреаційними майданчиками, вважалися бездіяльними, якщо вони не доводили протилежне. Застосування цього пункту стало добровільним країнам ЄС. Деякі аспекти правил, що застосовуються до зелених платежів, були спрощені, особливо стосовно вимог щодо диверсифікації культур [16].

Відбулося розширення визначення постійних пасовищ. Так, країни ЄС можуть вирішити включити певні чагарники або дерева, які виробляють корм для тварин, у постійні пасовища, де трави та інші трав'янисті корми залишаються переважаючими на всій або частині їх території; вони можуть розглядати землі, які не розорані або використовуються в сівозміні протягом 5 і більше років, як критерій для віднесення до багаторічних пасовищ [16].

Молоді фермери можуть легко отримати доступ до всіх платежів за 5 років. Уточнюються обов'язки країн ЄС щодо характеру комбінованої підтримки, що обмежує виробництво. Типи територій, що становлять екологічний інтерес для зелених насаджень (зони екологічного фокусу), поширюються на території, на яких вирощуються такі сорти рослин, як міскантус та сільфіум перфоліатум, а також на землі, що залежали під паром для рослин, корисних для запилювачів.

Що стосується моніторингу запасів сільськогосподарської продукції, 20 травня 2022 року Єврокомісія прийняла рішення збирати щомісячні дані про різні сільськогосподарські товари у ЄС. Щомісячно країни ЄС повідомляють Єврокомісії про рівень запасів зернових, олійних культур, рису та сертифікованого насіння цих продуктів, що знаходяться у відповідних виробників, оптовиків та операторів. Для забезпечення прозорості ринку та надання своєчасної та точної картини наявності основних товарів для виробництва продуктів харчування та кормів Єврокомісія публікує повідомлення. Окремо, в рамках посиленого моніторингу сільськогосподарських ринків, які торкнулися російського вторгнення в Україну, Єврокомісія створила нову панель інструментів для надання статистичних даних про економічні наслідки вторгнення для фермерів та споживачів продуктів харчування як в ЄС, так і в усьому світі. Сюди входить інформація щодо вхідних та вихідних цін, виробництва та запасів, а також міжнародної торгівлі.

Для підтримки фермерів ЄС, які постраждали від підвищення цін на фактори виробництва, 20 травня 2022 року Єврокомісія запропонувала винятковий захід. Цей захід, що фінансується EAFRD, дозволить країнам ЄС здійснити одноразову виплату фермерам та агропродовольчим підприємствам, які постраждали від збільшення витрат на виробництво, таких як корми та добрива. Це дозволить країнам ЄС використати до 5% свого бюджету EAFRD на 2021-2022 роки для прямої підтримки фермерів, які

займаються переробкою, маркетингом чи розробкою сільськогосподарської продукції. Окремі фермери можуть отримати до 15 000 та 100 000 євро відповідно [12].

Для забезпечення продовольчої безпеки під час кризи Єврокомісія розробила план на випадок непередбачених обставин. План спрямований на забезпечення населення у достатній кількості та різноманітними безпечними, поживними, доступними та стійкими продуктами харчування у будь-який час. Повідомлення про план було опубліковано 12 листопада 2021 року. У ньому викладено області для покращення, які були виявлені під час пандемії Covid-19, принципи, яких слід дотримуватись під час кризи, а також створення європейської системи забезпечення готовності до кризи у сфері продовольчої безпеки та механізм реагування.

У світлі окресленого, сформулюємо ключові принципи, яких необхідно дотримуватися для забезпечення продовольчого постачання та продовольчої безпеки у разі виникнення кризи: а) спільний підхід між усіма державними та приватними сторонами, які відіграють певну роль у ланцюжку постачання продуктів харчування; б) горизонтальна координація на політичному та адміністративному рівні, особливо коли криза виникає через фактори, не пов'язані з ланцюжком постачання продовольства, як це було у випадку з пандемією Covid-19 та вторгненням Росії в Україну; в) моніторинг ринкових диспропорцій та швидке втручання з використанням доступних інструментів, таких як ті, що існують у рамках CAP; г) ланцюжки поставок та торгові потоки залишаються у робочому стані, у тому числі для непродовольчих секторів, які необхідні для функціонування ланцюжка постачання продовольства; д) максимально вільне пересування транскордонних та сезонних працівників у харчовій промисловості; ж) своєчасне, регулярне та прозоре інформування зацікавлених сторін та громадськості, щоб уникнути посилення кризи через неналежну інформацію.

Висновки

Доведено, що в повоєнних умовах продовольча безпека є одним із найбільш важливих національних інтересів України, реалізація якого передбачає посилення державної підтримки фермерських господарств у формі прямого фінансування галузі у рамках цільових програм при активному використанні механізму державно-приватного партнерства для фінансового забезпечення сільського господарства. Визнання продовольчої безпеки в якості національного інтересу обумовлено: зміною економічної ролі держави в умовах світових трендів та необхідністю переходу від політики «ефективної держави» до «економічно ефективною та соціально відповідальною держави»; визнанням міжнародним співтовариством глобального характеру продовольчої проблеми; формуванням нових викликів та загроз для українських сільськогосподарських виробників в умовах війни.

Обґрунтовано основні виклики для аграрного сектора України у повоєнних умовах: наявність розвиненого інституційного середовища, що стимулює ефективний розвиток фермерських господарств; високий технічний та технологічний потенціал сільського господарства; ефективна державна фінансова підтримка фермерських господарств та економічна відповідальність сільськогосподарських товаровиробників; збереження та розвиток сільських територій, високий рівень життя населення; конкурентоспроможність українських фермерських господарств. Ці виклики необхідно враховувати при визначенні обсягів та пріоритетних напрямів державної підтримки фермерських господарств.

Встановлено, що вирішувати проблему розвитку фермерських господарств, агропродовольчого комплексу та відповідно забезпечення продовольчої безпеки зобов'язана держава. Вона покликана розробити та реалізувати комплекс заходів законодавчого, економічного, соціального, науково-технічного та іншого характеру, що сприяють піднесенню українських фермерів та рівня забезпечення продовольчої безпеки.

Розроблено методологічні положення щодо формування механізму державної підтримки фермерських господарств, що включають ціль, напрями, вимоги та механізм. Запропонований механізм є основою поведінки, вибору послідовності управлінських дій органів державного регулювання при прийнятті управлінських рішень щодо державної фінансової підтримки сільськогосподарської діяльності для забезпечення продовольчої безпеки країни. Він дозволить створити більш чіткі умови для прийняття відповідальних рішень щодо державної підтримки фермерів та їх фінансування. Механізм державної підтримки фермерських господарств включає елементи нормативно-правового та економічного регулювання, організаційні форми регулювання, а також державний контроль та моніторинг фінансових ресурсів, що виділяються сільгоспвиробникам. Механізм також спрямований на виявлення недотримання законодавства, попередження та виявлення фінансових порушень (нецільове використання коштів, недотримання терміну їх надходження, недофінансування та ін.).

Практична значимість результатів статті полягає у науковому обґрунтуванні та розробці конкретних заходів та рекомендацій щодо вдосконалення державної фінансової підтримки фермерських господарств як умови забезпечення продовольчої безпеки, які можуть бути використані при формуванні заходів щодо підтримки сільського господарства та агропродовольчого сектору для підвищення їх ефективності та досягнення продовольчої безпеки.

Abstract

The relevance of the article is due to the need to use in Ukraine the experience of the European Union in the implementation of the Common Agricultural Policy aimed at state support for farms as a condition for ensuring the food security of the state. The article used analytical research methods, studied EU legislation, on the basis of which state support is provided to farmers. The following research methods were used as a decision-making tool on state support for farmers: analysis and synthesis; induction, deduction and analogy; abstraction; generalization; idealization. Farms are considered as objects of state support and the need to intensify the financing of this industry as a condition for ensuring food security is substantiated. The role of the agro-food sector in ensuring food security is shown. An analysis of the system of measures of state financial support for farms to ensure food security was carried out. An analysis of the sources of financing for farmers was carried out and the role of budgetary financing of agricultural activities was determined. The types of state support for farmers are considered. The main directions of activation of the state support of farms are determined. The dynamics of the development of the agro-food sector of the EU is considered. The issue of ensuring food security and food independence of the country as key aspects of agrarian policy is being studied. The experience of implementing a common agricultural policy in the EU is analyzed. The elements and mechanisms of the agrarian policy of the EU countries are determined, which should be adapted to the Ukrainian practice of financial support for the agricultural sector. The main directions of agriculture are determined, requiring the activation of state support to ensure food security. Methodological foundations for creating a model of state support for farming have been developed, which will be the basis for making informed management decisions on the allocation of state funding.

Список літератури:

1. Brooks, J. (2014). Policy coherence and food security: the effects of OECD countries agricultural policies. *Food policy*, 44, 88-94. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2013.10.006>.
2. Zahrnt, V. (2011). Food security and the EU's Common agricultural policy: facts against fears. Brussels: ECIPE Working paper, 01/2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2014/12/food-security-and-the-eus-common-agricultural-policy-facts-against-fears.pdf>.
3. Misselhorn, A., Aggarwal, P., Ericksen, P., Gregory, P., Horn-Phathanthai, L., Ingram, J., Wiebe, K. (2012). A vision for attaining food security. *Current opinion in environmental sustainability*, 4(1), 7-17. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2012.01.008>.
4. Kirwan, J., Mahe, D., & Brunori, G. (2017). Acknowledging complexity in food supply chains when assessing their performance and sustainability. *Journal of rural studies*, 52, 21-32. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.03.008>.
5. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року / Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г. та ін.; за ред. Ю.О. Лупенка. Київ: ННЦ ІАЕ, 2019. 60 с.
6. Arovuori, K. & Yrjölä, T. (2015). The impact of the CAP and its reforms on the productivity growth in agriculture, 147 th Seminar, October 7-8, 2015, Sofia, Bulgaria 212241, European association of agricultural economists. DOI: 10.22004/ag.econ.212241.
7. Fresco, L.O., & Poppe, K.J. (2016). Towards a common agricultural and food policy. Wageningen: Wageningen university. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://edepot.wur.nl/390280>.
8. Candel, J.J.L. & Biesbroek, R. (2018). Policy integration in the EU governance of global food security. *Food security*, 10, 195–209. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1007/s12571-017-0752-5>.
9. Rosin, C. (2013). Food security and the justification of productivism in New Zealand. *Journal of rural studies*, 29(1), 50-58. DOI:10.1016/j.jrurstud.2012.01.015.
10. Candel, J.J.L., Breeman, G.E., & Termeer, C.J.A.M. (2016). The European Commission's ability to deal with wicked problems: an in-depth case study of the governance of food security. *Journal of european public policy*, 23(6), 789-813. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1080/13501763.2015.1068836>.
11. Agriculture and rural development. Autumn 2022 edition. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/short-term_en#arablecrops.
12. Ensuring global food supply and food security. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/agri-food-supply-chain/contingency-plan_en.
13. Common agricultural policy. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:agricultural_policy.

14. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013R1307>.
15. Regulation (EU) No 1306/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Council Regulations (EEC) No 352/78, (EC) No 165/94, (EC) No 2799/98, (EC) No 814/2000, (EC) No 1290/2005 and (EC) No 485/2008. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1306>.
16. Rules for direct EU payments to farmers. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/rules-for-direct-eu-payments-to-farmers.html>.
17. Regulation (EU) 2017/2393 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2017 amending Regulations (EU) No 1305/2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), (EU) No 1306/2013 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy, (EU) No 1307/2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy, (EU) No 1308/2013 establishing a common organisation of the markets in agricultural products and (EU) No 652/2014 laying down provisions for the management of expenditure relating to the food chain, animal health and animal welfare, and relating to plant health and plant reproductive material. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32017R2393>.

References:

1. Brooks, J. (2014). Policy coherence and food security: the effects of OECD countries agricultural policies. *Food policy*, 44, 88-94. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2013.10.006> [in English].
2. Zahrnt, V. (2011). Food security and the EU's Common agricultural policy: facts against fears. Brussels: ECIPE Working paper, 01/2011. Retrieved from: <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2014/12/food-security-and-the-eus-common-agricultural-policy-facts-against-fears.pdf> [in English].
3. Misselhorn, A., Aggarwal, P., Ericksen, P., Gregory, P., Horn-Phathanothai, L., Ingram, J., Wiebe, K. (2012). A vision for attaining food security. *Current opinion in environmental sustainability*, 4(1), 7-17. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2012.01.008> [in English].
4. Kirwan, J., Maye, D., & Brunori, G. (2017). Acknowledging complexity in food supply chains when assessing their performance and sustainability. *Journal of rural studies*, 52, 21-32. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.03.008> [in English].
5. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Y., Bulavka, O.G. & Lupenko Yu.O. (Ed.). (2019). Strategic directions of sustainable development of rural areas for the period until 2030. Kyiv: National research center "Institute of agrarian economy", 60 p. [in Ukrainian].
6. Arovuori, K., & Yrjölä, T. (2015). The impact of the CAP and its reforms on the productivity growth in agriculture, 147 th Seminar, October 7-8, 2015, Sofia, Bulgaria 212241, European association of agricultural economists. DOI: 10.22004/ag.econ.212241 [in English].
7. Fresco, L.O., & Poppe, K.J. (2016). Towards a common agricultural and food policy. Wageningen: Wageningen university. Retrieved from: <https://edepot.wur.nl/390280> [in English].
8. Candel, J.J.L. & Biesbroek, R. (2018). Policy integration in the EU governance of global food security. *Food security*, 10, 195-209. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s12571-017-0752-5> [in English].
9. Rosin, C. (2013). Food security and the justification of productivism in New Zealand. *Journal of rural studies*, 29(1), 50-58. DOI:10.1016/j.jrurstud.2012.01.015 [in English].
10. Candel, J.J.L., Breeman, G.E., & Termeer, C.J.A.M. (2016). The European Commission's ability to deal with wicked problems: an in-depth case study of the governance of food security. *Journal of european public policy*, 23(6), 789-813. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/13501763.2015.1068836> [in English].
11. Agriculture and rural development. Autumn 2022 edition. Retrieved from: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/short-term_en#arablecrops [in English].
12. Ensuring global food supply and food security. Retrieved from: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/agri-food-supply-chain/contingency-plan_en [in English].

13. Common agricultural policy. Retrieved from: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:agricultural_policy [in English].
14. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013R1307> [in English].
15. Regulation (EU) No 1306/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Council Regulations (EEC) No 352/78, (EC) No 165/94, (EC) No 2799/98, (EC) No 814/2000, (EC) No 1290/2005 and (EC) No 485/2008. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1306> [in English].
16. Rules for direct EU payments to farmers. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/rules-for-direct-eu-payments-to-farmers.html> [in English].
17. Regulation (EU) 2017/2393 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2017 amending Regulations (EU) No 1305/2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), (EU) No 1306/2013 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy, (EU) No 1307/2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy, (EU) No 1308/2013 establishing a common organisation of the markets in agricultural products and (EU) No 652/2014 laying down provisions for the management of expenditure relating to the food chain, animal health and animal welfare, and relating to plant health and plant reproductive material. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32017R2393> [in English].

Посилання на статтю:

Андрос С.В. Активізація державної фінансової підтримки фермерських господарств як умова забезпечення продовольчої безпеки в ЄС та Україні / С.В. Андрос, В.Г. Герасимчук // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2022. – № 3 (21). – С. 5-12. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No3/5.pdf>.

DOI: 10.15276/EJ.03.2022.1. DOI: 10.5281/zenodo.7465387.

Reference a Journal Article:

Andros S.V. Activation of state financial support for farmers as a condition for ensuring food security in the EU and Ukraine / S.V. Andros, V.H. Gerasymchuk // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2022. – № 3 (21). – P. 5-12. – Retrieved from <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No3/5.pdf>.

DOI: 10.15276/EJ.03.2022.1. DOI: 10.5281/zenodo.7465387.

